

Luonnon Tutkijassa 3/2006 julkaistu kirjoitus. Viittaus:

Hämäläinen, M., 2006. Suppusiipisestä pikkutyöstäkö uusi liito-orava? - Luonnon Tutkija 110(3): 101-104.

Suppusiipisestä pikkutyöstäkö uusi liito-orava?

Eipä tainnut professori Friedrich Moritz Brauer, kirjakauppiaan poika Hannoverin kuningaskunnasta, aavistaa vuonna 1877 kahta asiaa kuvatessaan Turkestanista löydettyä eläinlajia ja käyttäessään siitä kreikan kielestä johdettua tieteellistä nimeä *paedisca*, joka tarkoittaa pientä tyttöä. Alkoi näet mahdottoman mutkikas tieteellinen nimistösoitku, jossa vielääkään ei ole lopullista sanaa lausuttu. Vielä vaikeampaa olisi professorin ollut ennustaa, että tämä kovin hentoiselta kuulostavalla nimellä ristitty ”pikkutyttö” saattaa 130 vuotta myöhemmin saada huomattavan osan Suomen etelärannikko muuttamaan suojelualueeksi.

Vaviskaa maanomistajat ja merenrantatonttien huvila-asukkaat! Uusi kolmen ja puolen senttimetrin mittainen peto on valloittamassa Etelä-Suomea ilmaston lämmitessä. Pikkutyttöjä vaelsi Suomeen ainakin jo vuonna 2002, jollei aiemminkin, ja nyt tyttö on jo jokavuotinen vieras rannikolla Hangon ja Virolahden välillä. Luontoihmiset havahtuivat viime kesänä ja alkoivat raportoida ympäristöviranomaisille uudesta aarteestaan.

Pian saadaan nähdä, onko esimerkiksi seuraavilla tosiasioilla mitään painoarvoa Suomessa, kun pikkutyöllä on hallussaan taikasana ”EU:n luontodirektiivin liitteessä IV mainittu”:

- Pikkutyön suunnattoman laaja esiintymisalue ulottuu yhtenäisenä Euroopan itäosista aina Japaniin saakka.
- Se on viime vuosikymmeninä laajentanut esiintymisalueitaan pohjoista kohti ja on nykyään vakiintunut, yleinen laji kaikissa Baltian maissa. Itämeren länsipuolella se on levinnyt jo Gotlantiin.
- Puolassa on ilmeisesti useita tuhansia populaatioita erilaisten vesien äärellä, ja etenkin maan itä-osissa ne ovat hyvin runsaita; paikoin pikkutyttöjä istuskelee tuhatpäisin joukoin pienten lampien rannilla.
- Siperiassa mantereiseen ilmastoon sopeutuneet tytöt eivät hätkähä pikkupakkasia vaan ne kestävät jopa -40 asteen kylmyyttä.
- Mongoliassa niitä on massoittain jopa Gobin autiomaan tuntumassa.
- Japanissa radanvarilta myöten sopivia talvehtimispaikkoja lentäen etsinyt pikkutyttöjen valtaisa armeija pelästytti viattomat junamatkustajat Morimiyanoharan ja Echigotazawan asemien välillä 6. lokakuuta 1980.

Mikä ihmeen peto tämä ”suppusiipinen pikkutyttö” on, kysynee moni. Sehän on ”rosvojen” heimoon (*Lestidae*, keijukorennot) [*Lestes* on kreikkaa ja tarkoittaa rosvoa] kuuluva sudenkorentolaji, *Sympecma paedisca*, myös idänkirsikorenoksi kutsuttu. Tieteellinen sukunimi *Sympecma* on itse asiassa väärin luettu versio nimestä *Sympycna*, joka muodostuu kreikan sanoista *sym* ja *pyknos* ja tarkoittaa ”tiivisti yhteenpuristettua”, mikä kuvaa hyvin korentosuvun lajien erikoista, muista sudenkorennoista poikkeavaa, tapaa levätä siivet tiukasti nipussa aina takaruumiin toisella puolella. Sattui vain niin ikävästi, että nimen *Sympycna* isä, Toussaint de Charpentier, antoi käsikirjoituksensa kollegojensa luettavaksi ja Hermann Burmeister ehti julkaista hieman suttaantuneena olleen nimen väärässä muodossa v. 1839, vuotta ennen kuin de Charpentier'n oma mahtava Euroopan sudenkorentoja koskeva, 48 hienolla väritaululla koristeltu kirja ”*Libellulinae Europaeae descriptae ac depictae*” painettiin. Oikeaoppinen nimi jäi synonyymiksi, mutta itse kirjasta tuli antikvariaattinen aarre. Suomessakin sitä voi ihailla Helsingin yliopiston opiskelijakirjastossa, jonka ehdottomia helmiä se on.

Nyt pakinatyyli sivuun, ja vihdoin itse vakavaan asiaan. Suomen luonnonsuojeluun on Euroopan Unioniin liittymisestä alkaen kiinteästi kuulunut käsite ”direktiivilaji”. Direktiivilajeja ovat kaikki lintu- ja luontodirektiivien liitteissä mainitut lajit. Erityisesti yksi niistä, liito-orava, on tullut useimmille suomalaisille tutuksi, harvoille tosin itse eläimenä, mutta kaikille muille ainakin käsitteenä niin hyvässä kuin pahassa. Direktiivien tavoite on ylevä ja kannatettava. Luontotyyppien suojelun lisäksi pyritään suojelemaan erikseen tiettyjä valittuja lajeja. Tämä edellyttää sekä yksilöiden että niiden elinpaikkojen tiukkaa suojelua. Yksilöiden tappaminen tai häiritseminen sekä niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja

heikentäminen on rangaistuksen uhalla kielletty. Poikkeuksia näihin määräyksiin voidaan tosin myöntää hakemuksesta. Byrokratian mylly jauhaa, ja lopputulos varmaan hieman vaihtelee alueittain ympäristöviranomaisten asenteista ja muista seikoista riippuen.

Direktiivilajien valinnassa on ainakin sudenkorentojen osalta muutamia hämmäntäviä seikkoja. Rohkenen puuttua näihin Maailman luonnonsuojeluliiton (IUCN) lajiensuojelukomission sudenkorentoasiantuntijaryhmään kelpuutettuna tutkijana, joskin tässä yhteydessä täysin yksityishenkilönä.

Luontodirektiivin liitteessä IV luetellaan 13 sudenkorentolajia, joista kuutta seuraavaa tavataan myös Suomessa: kirjokirkokorento (*Ophiogomphus cecilia*), viherukonkorento (*Aeshna viridis*), sirolampikorento (*Leucorrhinia albifrons*), lummelampikorento (*Leucorrhinia caudalis*), täplälampikorento (*Leucorrhinia pectoralis*) ja idänkirsikorento (*Sympecma paedisca [braueri]*). Lajivalinnasta näkee selvästi, että se on tehty EU:n varhaisina aikoina, jolloin yhteisö koostui lähinnä läntisen Euroopan maista. Pohjoiset maat Suomi ja Ruotsi eivät vielä kuuluneet mukaan, puhumattakaan myöhemmin liittyneistä Itä-Euroopan maista. Useat direktiivikorennot ovat levinneisyydeltään itäisiä ja EU:n uusilla alueilla melko yleisiä. Direktiivien objektiivisuuden uskottavuus heikkenee, kun lajeja on suojeltava samalla lailla kaikissa jäsenmaissa niiden paikallisesta uhanalaisuudesta riippumatta. Esimerkiksi Suomessa on katsottu vain yhden edellä mainituista direktiivilajeista - viherukonkorennon - olevan uhanalainen. Muut lajit, etenkin kaikki kolme lampikorentoa, voivat täällä hyvin; varsinkin sirolampikorento on monin paikoin melko yleinen tavallisten suureunaisten lampien laji. Uusia runsaita täplälampikorentoesiintymiä löytyy jatkuvasti korentoharrastajien joukon koko ajan kasvaessa. Kuvaavaa on, ette täplälampikorentoa eikä idänkirsikorentoa ole edes otettu mukaan koko maailmaa kattavaan uhanalaisluetteloon (2006 IUCN red list) ja muutkin direktiivilajimme kuuluvat kategoriaan ”lower risk - least concern”. Suomessa direktiivilajit rauhoitetaan lähes poikkeuksetta. Mutta missä on logiikka, kun jätetään maan selvästi harvinaisin ja uhanalaisin korentolaji, viime kesänä jopa TV:n pääuutislähetykseen asti yltänyt kääpiötönkorento (*Nehalennia speciosa*), rauhoittamatta? Jostain kumman syystä kääpiötönkorentoa ei ole otettu direktiivilajiksi, vaikka se on läntisen Euroopan taantuneimpia ja uhanalaisimpia korentoja.

Luonnonsuojeluasetuksen liitteen IV pitkäkääpiötönkorento Suomessa uhanalaisten lajien luetteloa selatessa hämmästyttävää vieläkin enemmän. Kääpiötönkorentoa ei ole valittu erityistä suojelua vaativaksi lajiksi, vaikka liitteen astuessa voimaan 17.11.2005 oli Suomesta ilmeisesti tiedossa vain yksi Tammisaarella sinnittelevä pieni populaatio. Viime kesänä löydettiin lisäksi yksi yksilö Helsingin Santahaminasta. Muut harvat havainnot ovat 25-84 vuotta vanhoja. Sen sijaan erityisen suojelun arvoiseksi katsotaan eteläntönkorento (*Coenagrion puella*). Tämä Keski-Euroopan sukunsa yleisin ”joka paikan laji” on meilläkin muutaman viime vuoden aikana selvästi yleistynyt etelärannikon tuntumassa, eikä se enää tarvitse ympäristökseen luonnontilaisia virtaavia vesiä, vaan se viihtyy nykyään jopa Suomenojan jätevedenpuhdistamon hapetusaltaassa Espoossa ja kasvitieteellisessä puutarhassa Helsingin Kumpulassa. Suosittelemme lajin poistamista uhanalaisluettelosta; se käynee aikanaan helposti. Mutta millaista byrokratiaa mahtaisi vaatia jonkin lajin poistaminen tai lisääminen EU:n luontodirektiivin liitteistä?

Palataanpa vielä ”pikkutyttöön”, idänkirsikorentoon (*Sympecma paedisca*). Lajin kanta lienee meillä vielä pääasiassa Baltiasta tai Venäjältä loppukesällä suotuisten ilmavirtojen avulla vaeltaneiden yksilöiden varassa. Kaikki havainnot on tehty merenrantojen lahdissa tai niiden läheisyydessä. (Samoilla paikoilla tavataan usein myös etelänukonkorento [*Aeshna mixta*], toinen Suomeen parhaillaan leviävää sudenkorentolajia.) On tosin mahdollista, että poikkeuksellisen lämpimänä viime kesänä laji on ainakin yhdessä paikassa onnistunut lisääntymään myös Suomessa. Laji on erityisen mielenkiintoinen, koska se talvehtii aikuisena korentona. Muut korentomme ovat kesän lapsia ja kuolevat viimeistään lokakuussa. Idänkirsikorennon talvehtiminen onnistuu myös Suomessa, toistaiseksi ilmeisesti ainoastaan Itämeren etelärannikon välittömässä tuntumassa, jossa talvet ovat lauhimmat. Keski- ja Itä-Euroopassa yksilöt kuoriutuvat yleensä heinäkuun loppupuolella ja elokuun alussa ja tulevat sukukypsiksi vasta talvehtimisen jälkeen. Parittelu ja muninta alkaa huhti-toukokuussa, ja toukat kehittyvät nopeasti parissa kuukaudessa. Muninnan jälkeen talvehtineet aikuiset kuolevat. On ilmeistä, että laji yleistyy ja vakiintuu lähivuosina myös Suomessa, jos ilmaston lämmetessä myös alkukesät ovat lämpimiä. Lajin vakiintumiselle on välttämätöntä, että keväällä munituista munista kuoriutuvat toukat ehtivät kehittyä kesän aikana.

Tästä uutta elintilaa pohjoisessa valloittavasta lajista on uhanalaisuus kaukana. Siitä huolimatta lajin direktiivistatus merkinnee piakkoin ainakin työtä luontokartoittajille, mutta mahdollisesti kaikenlaista harmia monille muille. Lajin tulevasta lisääntymispaikoista Suomessa voi vielä esittää vain arvailuja, mutta

todennäköisesti ne ovat matalavetisiä, alkukesällä nopeasti lämpeneviä, runsaskasvustoisia lampareita rannikon läheisyydessä. Myöhään syksyllä pakkasten tultua aikuiset korennot useimmiten piiloutuvat talvehtimaan maanpintaan kasvuston suojaan kauempana lisääntymispaikoista, mutta Baijerissa on yksilöiden havaittu talvehtivan myös täysin sään armoilla ruohon varrella pystysuorassa sekä saranlehdellä vaakasuorassa istuen, jään ja lumen peitossa. Lauhalla säällä on korentojen jopa nähty kävelevän lumen pinnalla. Japanissa talvehtineita yksilöitä on tavattu runsain määrin piholla olevista lautakasoissa, puuvajojen kattolautojen raoissa ja kiviaitojen kätköissä. EU-maiden viranomaisten onneksi vastaavaa ei ole vielä todettu Euroopassa. Olisivatpa todella hyviä levähdyspaikkoja suojeltaviksi!

Toistettakoon siksi tässä vielä kirjoitukseni alussa mainittu tosiasia, että idänkirsikorennolla on hyvin laaja levinneisyysalue Hollannista aina Japaniin saakka ja että sitä tavataan idässä monin paikoin todella valtavin määrin, lähinnä meitä Itä-Puolassa. Direktiiviluetteloon laji joutui siitä syystä, että sen itäpainotteisen yhtenäisen levinneisyysalueen kahdessa Länsi-Eurooppaan ulottuvassa kiilassa on tapahtunut selvää taantumista viime vuosikymmeninä ja laji on tullut harvinaiseksi monissa vanhimmissa EU-maissa. Kun tiedetään, että ensimmäiset sudenkorentovalinnat luontodirektiivin liitteisiin tehtiin Hollannissa, ymmärtää helposti, mistä on kysymys. EU-Puolassa laji on direktiivilajina tietysti kuuliaisesti rauhoitettu, mutta maan ympäristöviranomaiset eivät pidä tarpeellisena suojella erikseen sen kovin runsaslukuisia esiintymispaikkoja, joista monet ovat luontoarvoltaan melko vaatimattomia.

Riippuu paljolti Suomen ympäristöviranomaisten tulevista päätöksistä, tuleeko idänkirsikorennosta meillä uusi kirosana liito-oravan rinnalle. Toivottavasti ei, sillä tämä korento on perin sympaattinen olio. Nuoremmat korentoaktiivit kutsuvat sitä osuvasti *Sympecma*-nimestä väännetyllä nimellä ”symppis”. Se on vaatimattoman harmaanruskea ulkoasultaan ja usein paikallaan möllöttävä, siis varsin sopiva suomalaiseen mielenlaatuun.

Idänkirsikorenon (*Sympecma paedisca*) naaras Porkkalaniemellä 30.8.2006.

Direktiivilajin ruokailupaikka - ruohoinen mäennyppylä suojaisan merenlahden lähellä Porkkalaniemellä 30.8.2006. Entinen miljoonatonttiko? Naapurilla 50 metrin päässä oli onnea - hulpea talo on jo harjakorkeudessa.